

УДК 314.74:327.7

Мартищенко Б.О.¹

¹ асп. Інституту демографії та досліджень якості життя ім. Михайла Птухи Національної академії наук України

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ

Міграційна політика Європейського Союзу (ЄС) є важливою для України як частини європейської міграційної системи. А євроінтеграційний курс, закріплений у нашій Конституції, передбачає імплементацію європейських норм у національне законодавство, включно з регулюванням міграційних процесів. Тому вивчення досвіду ЄС має важливе значення для вдосконалення національної міграційної політики [1, с. 93].

Міграційна політика ЄС – це комплекс правових, адміністративних та інституційних заходів, що регулюють переміщення осіб та їхню інтеграцію. Її основи були закладено Паризькою угодою (1951) та Римськими договорами (1957), що створили передумови для економічної інтеграції та свободи руху робочої сили. Маастрихтський договір (1992) ввів громадянство ЄС, завдяки чому громадяни отримали право проживати в будь-якій державі-члені. Амстердамська угода (1997) передала міграційні, візові та притулкові питання до спільної компетенції, а також інтегрувала до законодавства ЄС положення Шенгенської угоди (1985) про вільне пересування між країнами та спільну візову політику. Лісабонський договір (2009) розширив міграційні повноваження ЄС та закріпив принцип солідарності між державами-членами. Тобто історія розвитку міграційної політики ЄС свідчить про поступовий перехід від національних підходів до політики, заснованої на принципах солідарності та співробітництва [2, с. 129–132; 3].

Основними інституціями, що розробляють і реалізують міграційну політику ЄС, є: Європейська комісія (Брюссель, 1958), яка ініціює пропозиції та координує політику; Рада Європейського Союзу (Брюссель, 1958) та Європейський парламент (Страсбург, 1952), що ухвалюють й контролюють законодавство; агентство Frontex (Варшава, 2004), яке опікується охороною зовнішніх кордонів; та агентство EUAA (Валлетта, 2011), що підтримує єдину систему притулку [3].

2022 р. до ЄС із країн, які не є його членами, прибуло 5,3 млн мігрантів, що більш ніж удвічі перевищує показник 2021 р. (2,4 млн) (рис. 1). 2023 року кількість менша, ніж попереднього, але все ще значна. Розрив між кількістю іммігрантів із третіх країн та кількістю іммігрантів з інших країн ЄС суттєво зріс за останні роки, зокрема 2020 р. перший показник перевищував другий у 1,6 раза, а у 2022–2023 р. – орієнтовно утричі.



Рисунок 1 – Іммігранти в ЄС за країнами походження у 2020–2023 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі [4]

У 2022–2023 рр., у всіх країнах ЄС, за винятком Люксембургу та Словаччини, не менш ніж половина іммігрантів походила з-за меж блоку. 2022 р. найбільші частки таких мігрантів були в Чехії (95 % від загальної кількості іммігрантів), Литві (91 %) та Латвії (89 %). 2023 р. Чехія та Литва залишилися лідерами (по 89 %), а третє місце посіла Ірландія (87 %). В абсолютних числах 2022 р. найбільше зовнішніх мігрантів прийняли Німеччина (30 %) та Іспанія (20 %), далі – Італія, Чехія та Франція із 6 % (рис. 2). 2023 р. розподіл став більш рівномірним; Іспанія вже посіла перше місце (1,04 млн осіб або 24 % усіх іммігрантів до ЄС), а Німеччина – друге (0,93 млн осіб або 21 %) [4].

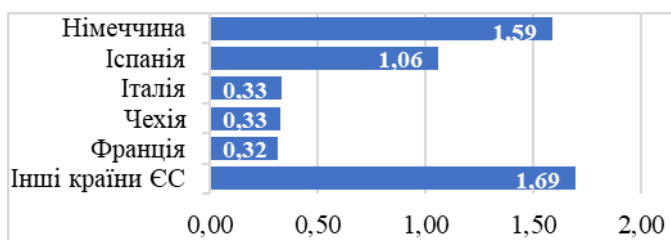


Рисунок 2 - Країни, які прийняли найбільше мігрантів із-поза ЄС 2022 р., млн осіб

Джерело: Розроблено автором на основі [4]

Легальну міграцію ЄС регулює низкою директив і програм. З одного боку, є умови для залучення кваліфікованих працівників із третіх країн через ініціативи, як-от Директива про сезонних працівників (2014/36/EU) та Директива про висококваліфікованих працівників («Блакитна карта», 2021/1883/EU). «Блакитна карта» пропонує спрощений доступ до ринку праці ЄС для іноземних фахівців із вищою освітою та досвідом роботи, що

допомагає країнам із дефіцитом робочої сили в технологічних та медичних галузях. З іншого боку, Директива (EU) 2016/801 стимулює мобільність студентів, стажерів і дослідників з третіх країн, даючи їм змогу легально проживати та працювати під час навчання. Освітню міграцію ЄС розглядає як джерело економічного зростання та культурного обміну [3].

Європейський Союз постійно удосконалює свою міграційну політику, реагуючи на виклики. Зокрема, 2022 р., у відповідь на масовий наплив воєнних мігрантів з України, ЄС вперше активував Директиву про тимчасовий захист, яка забезпечує переселенцям право на проживання, доступ до ринку праці, освіти та медичних послуг. А в травні 2024 р. було затверджено новий пакт про міграцію та притулок, що хоча й посилює контроль на зовнішніх кордонах, але водночас спрощує процедуру отримання притулку, а також уніфікує критерії міжнародного захисту й запроваджує механізм солідарності, який дає змогу державам-членам обирати спосіб підтримання одне одного (розміщення мігрантів, фінансова допомога тощо) [3].

Україні, за зразком ЄС, варто розвивати легальні канали трудової міграції (через спеціалізовані системи відбору та програми інтеграції), модернізувати законодавство й інституції, забезпечуючи разом належний захист прав мігрантів. Це може стати одним зі способів реагування на демографічні виклики, які постали перед нашою державою.

Отже, міграційна політика Європейського Союзу базується на низці правових актів, як-от Маастрихтський, Амстердамський і Лісабонський договори, та координується низкою інституцій, включно з Єврокомісією, Радою Європейського Союзу, Європарламентом, агенціями Frontex і EUAA. ЄС залучає трудових мігрантів та підтримує освітню мобільність, водночас доволі успішно реагує на міграційні виклики, одним із яких стала масштабна воєнна міграція з України після початку 2022 р. Для України підходи ЄС у галузі міграційної політики можуть бути дороговказом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Malynovska O. A. Modern Development of EU Migration Policy and Migration Prospects of Ukraine. *Demography and social economy*. 2021. № 2. С. 92–109. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2021.02.092>
2. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2018. 472 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Migration_Politic_Print-fin-3178a.pdf
3. Your gateway to the EU, News, Highlights | European Union. *European Union*. URL: <https://european-union.europa.eu/> (date of access: 10.10.2025).
4. Migration and asylum in Europe – 2024 edition. *Home Page*. URL: <https://doi.org/10.2785/43971> (date of access: 10.10.2025).